

Na tomto místě budeme pravidelně jednou za týden podnikat výpravy do depozitářů Muzea města Prahy, za památkami dosvědčujícími potíže našich předků s různými nakažlivými chorobami a nemocemi vůbec, zastavíme se zejména u některých morových epidemií, ale budeme se věnovat i další příčině hromadného umírání – hladomoru.

DALŠÍ OBÁVANÉ NAKAŽLIVÉ NEMOCI MINULOSTI

Dům č.p. 7-1. v býv. Lazararstovské kapli v Praze. Zpřesled v nádvoří od severo-západu.

Pozůstatky pražského středověkého špitálu u sv. Lazara se nalézaly v prostoru mezi Novoměstskou radnicí a ulicemi Lazarskou a Spálenou, foto kolem 1900. MMP 13.198

Od dob středověkých křížáckých válek sužovalo významněji Evropu nakažlivé malomocenství-lepra. Toto nepříjemné onemocnění má více forem a průběh některých je bez moderní léčby hroznivý. Obrana společnosti proti nemoci spočívala hlavně v odtržení nemocných od zdravé komunity. Pobývali v tzv. leprosáriích, vyrůstajících na izolovaných místech, většinou za městskými hradbami. Na přelomu středověku a novověku se začala pak stále více šířit tuberkulóza (úbyť, souchotě, kostižer, bílý mor), příbuzná některým formám malomocenství. Až do poloviny 20. století patřila tuberkulóza k nejčastějším příčinám úmrtí vůbec.

Prag, am 24. Jänner 1832.

Von gestern Mittag bis heute Mittag sind an der Cholera		
in der	erkrankt,	genesen, gestorben,
Altstadt	17	14 7
Oberen Neustadt	24	10 12
Unteren Neustadt	9	— 5
Kleinseite	6	8 1
Hradčichin	—	— —
Judenstadt	—	1 2
	56	33 27

In Allem seit dem am 28. November v. J. erfolgten Ausbrüche sind 1978 erkrankt, 828 genesen, 888 gestorben und 262 in ärztlicher Behandlung verblieben.

Prag, am 24. Februar 1832.

Von gestern Mittag bis heute Mittag sind an der Cholera		
	erkrankt,	genesen, gestorben,
In der Altstadt	1	4 2
In der Oberen Neustadt	1	3 1
Im Provinzial-Strasshaus	1	2 —
In der Unteren Neustadt	3	1 12
In der Kleinseite	2	4 1
Auf dem Hradčichin	—	— —
In der Judenstadt	—	— —
	8	14 5

In Allem seit dem am 28. November v. J. erfolgten Ausbrüche sind 3265 erkrankt, 1761 genesen, 1343 gestorben und 161 in ärztlicher Behandlung verblieben.

Diplom o očkování proti neštovicím z 8. června 1843 na jméno Theresia Bergauer, nar. 26. 5. 1843 v Praze, vystaveno 2. 6. 1843 v Bubenci, litografie. MMP 38.092

Očkování se provádělo vakcínou z kravích neštovic (kuhpocken).

V matrikách 18. století zjišťujeme vysokou úmrtnost dětí i dospělých na pravé neštovice. Uvádí se, že se tato nemoc v Evropě více rozšířila během třicetileté války. První konkrétní pokusy s očkováním kravským virem neštovic jsou známy z první poloviny 18. století, cíleně a systematictěji očkovat začal vesnický lékař Edward Jenner v roce 1796 v Anglii. V roce 1800 bylo provedeno první očkování v Čechách. Poslední velká epidemie neštovic postihla naše území v letech 1852–1853 a v jejím důsledku se očkování rozšířilo.

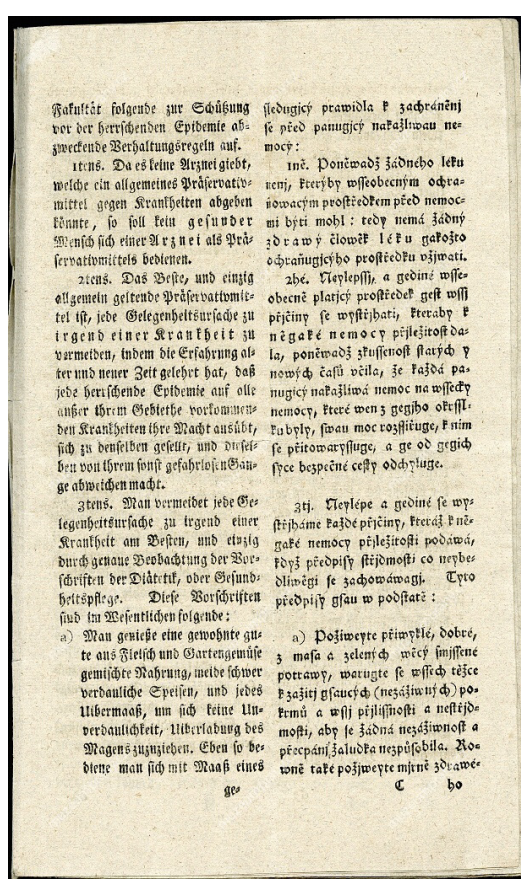

Cedulky se stavem nemocnosti cholery, v lednu a v únoru roku 1832. MMP HV 002 135_006-001; MMP H 016.258

V jednotlivých sloupcích: nemocní, uzdravení, zemřelí. Místa: Staré Město, Horní Nové Město, Dolní Nové Město, Malá Strana, Hradčany, Židovské Město. V dolním řádku celkový průběh epidemie v Praze 1831–1832.

Několik hrozivých pandemií cholery postihlo Evropu v 19. století, při druhé z nich trpěla na přelomu let 1831–1832 i Praha. V Čechách se o větší epidemii cholery hovoří ve čtyřicátých a sedmdesátých letech, epidemii zažila Praha i v souvislosti s pruskou okupací v roce 1866. Ač se v průběhu století dá hovořit o permanentním choleroém ohrožení, prudký vývoj lékařských léčebných metod nebezpečnost této choroby postupně zmírňoval.

Vyhlaška pražského magistrátu z 12. prosince 1813 k výskytu nakažlivé horečnaté nemoci, s různými projevy, přecházející ve shnilou zimnici a hlavničku (tyfus). MMP 20.540/1

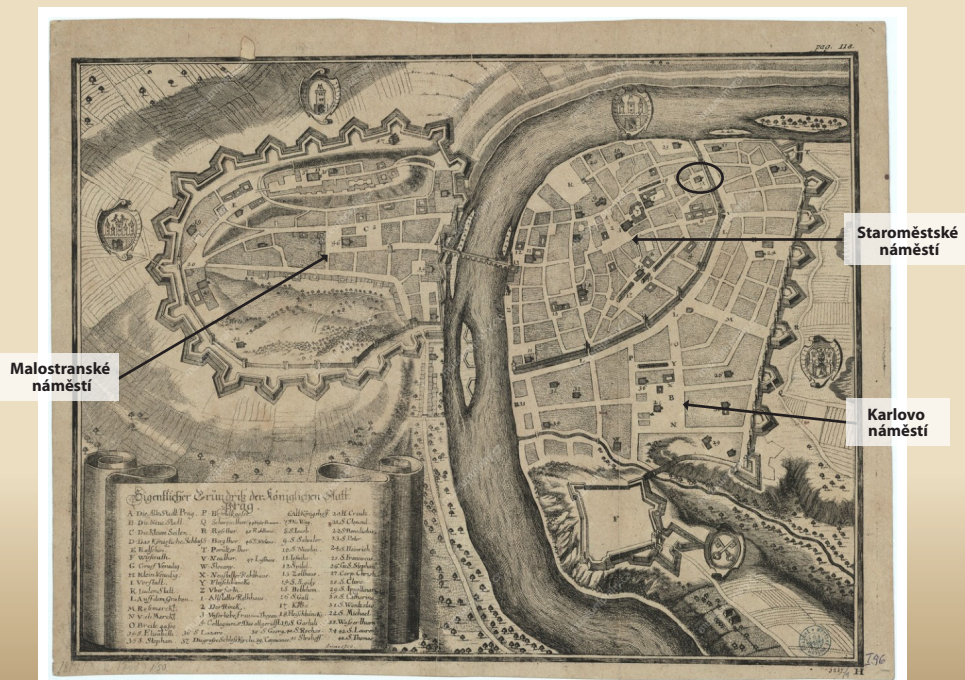

Často sužovaly obyvatelstvo různé typy průjmových onemocnění, skvrnitý a břišní tyfus (shnilá zimnice, hlavnička). Jmenované choroby obecně souvisí s úrovní hygieny a kvalitou vody, proto tyto nemoci provázely i vojáky na válečných taženích a pražská města jimi byla sužována v době průchodů vojsk městy nebo v době obležení měst cizími vojsky (za třicetileté války, v době francouzského obležení a obsazení Prahy, za napoleonských válek či v době pruského průchodu Prahou v roce 1866). Mnohé těžko identifikovatelné záznamy středověkých kronikářů o „mření lidí“ se mohou vztahovat k nám známé chřipce, v Čechách typické nákyze konce zimy a prvních jarních měsíců. Velké chřipkové pandemie známe z našeho prostoru z 19. i 20. století, k těm nejznámějším patří epidemie španělské chřipky let 1918–1919.

Při rozsáhlé nákyze v roce 1530–1531 hovoří kronikáři o moru, ve skutečnosti se jednalo o nám poněkud záhadné horečnaté onemocnění zvané anglický pot, který ohrožoval Evropu v 16.–19. století. Obyvatelstvo sužovaly před objevem antibiotik i další infekční choroby, z nichž velmi obávaná byla spála (snad tzv. červená nemoc) a záškrt.

Kostel sv. Benedikta na rozhraní Starého a Nového Města pražského (v místech dnešního obchodního domu Kotva), plán Prahy, Mattheus Merian, 1650, mědirytina. MMP 11

Velmi obávanou chorobou se ve středověku stala pohlavní choroba syfilis, nazývaná u nás také francouzskou či uherskou nemocí, která se v Evropě objevila jako nová nemoc a rozšířila se hlavně na konci 15. století, kdy se objevila i v Praze. Archeologické nálezy prokázaly výskyt choroby mezi Pražany na pohřebišti u bývalého kostela sv. Benedikta na lidských ostatcích z osmdesátých let 17. století.

V příštích dílech našeho seriálu pro vás připravíme další dokumenty svědčící o tom, jak naši předci bojovali s morem i dalšími chorobami či hladomorem. Seriál připravují Pavla Státníková a Jana Bělová.

www.muzeumprahy.cz

